

Hospoda ztraceného mládí

vzpomínky na středoškolská léta 1962/1965

Zdeněk Müller, ed.

Úvodem

Počátkem roku 2010 se zrodil nápad sestavit 45 let poté, co jsme jako středoškoláci absolvovali maturitu, něco jako vzpomínkový památníček na mladá léta. Třída s označení D žila pospolu od září 1962 do června 1965. Následující léta se pak její aktéři různě potkávali, přinejmenším každým pátým rokem. Pokaždé se přitom nezměnitelně navyšoval počet roků uplynulých od závěru životního intermezza zvaného střední škola a oživovala se stárnoucí a děravější paměť. Taková hromadná setkání připomínala hospodu. Nejen v konkrétním, ale i symbolickém smyslu. Hospodu zútlňující se s každou nově vypitou sklenicí a společně sdíleným vzpomínáním na někdejší časy. Hospodu ztraceného mládí. Proč se nepokusit zmobilizovat jednu paměť jiným způsobem než u sklenice piva? Proč nezachytit vyburcované vzpomínky trvalejším způsobem?

Paměť je něco jako popsaný sešit, z něhož listy časem vypadávají, některé byly či jsou vědomě vygumovány a na ostatních zápis pozbývá čitelnost. Vzpomínky nemohou být proto zrcadlovým odrazem prožité skutečnosti. Paměť je rekonstrukcí a nabízí možnost trochu si vymýšlet, upravovat a drammatizovat. Takovéto „vzpomínky“ vypovídají více o našich touhách a snech, které v nás nějak přetrvávají, než o tom, co se doslova stalo.

Dotvořením toho, co si pamatujeme, zaoblením ostrých hran kdysi syrových prožitků, zacelením mezer přiměřenou fikcí, se dá posunout příliš individuálně laděné vzpomínání do obecnější polohy. Náš památníček se tak může stát záznamem pocitů a názorového obzoru jedné generace, zakořeně sice ve 20. století, leč obohacené následně téměř půlstoletím životních zkušeností. Nebude se rovněž bránit ani vzpomínání, jež neusiluje o nic více, než si připomenout kamaráda, lehce ho pohladit a potěšit druhého i sebe dávným zážitkem, vybroušeným časem do neocenitelného drahokamu.

Od nápadu k jeho realizaci bývá cesta různě dlouhá. Někdy i do cíle nevede. Dát Hospodě ztraceného mládí nějaký hmatatelný a čitelný tvar, tato myšlenka nezaujala. Sešlo se nemnoho příspěvků. A tak památníček, který měl mít kolektivní povahu, se vzdor původní představě změnil ve výpověď jen několika svědků doby. Míra subjektivního a individuálního nakonec převážila. Přes pochyby a váhání, co s tím, dostala přednost zásada dotahovat úmysl alespoň k nějakému závěru. A tak se i stalo, byť s nemalým časovým odkladem a s přetrvávajícími rozpaky.

Každý z našeho okruhu, kdo si jen přečte, co si tady vypravujeme a na co si vzpomínáme, je nadějí. Možná si také sám vzpomene a byť své vzpomínání nezapiše, alespoň v sobě na chvíli oživí minulost. I to lze brát za příspěvěk k tomu, aby to podstatné v nás a z nás, dokud tady ještě jsme a žijeme, nebylo úplně vyškrtáno z našich společných i soukromých seznamů.

Z.M.

Naše škola

Budova vystavěná počátkem 30. let minulého století v tehdy moderním funkcionalistickém stylu ležela na rozhraní tří odlišných čtvrtí. Kdysi většinou bohatých a elitních Střešovic s vilovou zástavbou z let první československé republiky zvanou Ořechovka, lidovějšího Břevnova a starobylých Hradčan. Moje první kroky školáka směřovaly v září 1953 právě sem a odtud jsem si odnesl v červnu 1965 i maturitní vysvědčení.

Do školy jsem to měl z domova nějakých deset minut pěšky a chodil jsem tuto vzdálenost necelý kilometr dlouhou vlastně celých dvanáct let základní a střední školy. Výjimkou byl přidáný devátý ročník druhého stupně základní školy. Ten jsem prožíval od září 1961 do června 1962 ještě o pár kroků blíže ve staré školní budově na Hládkově.

Za mého raného mládí nesla naše škola oficiální název „5. jedenáctiletka“ a zahrnovala třídy od prvňáčků až po maturanty. Administrativně patřila do městského obvodu Praha 5 a to platilo až do roku 1960, kdy došlo k novému územnímu přerozdělení pražských obvodů. Tehdy se změnil rovněž i název celé naší republiky. Stali jsme se občany Československé socialistické republiky. Reorganizace zasáhla i do školství a z jedenáctiletok se staly střední všeobecně vzdělávací školy. Změnil se rovněž název ulice, u níž školní budova stojí. Místo do

ulice Pionýrů, jsme začali docházet do ulice Parlěřovy. Za tehdejších přejmenování netřeba hledat bůhví jaký náznak ideového „oteplování“. Připomínka stavitele chrámu sv. Víta Petra Parlěře v názvu ulice neměla vymazat odkaz na „pionýry“. Těm bylo naopak přiznáno právo vepsat se do názvu významnější a modernější pozemní komunikace, než jak tomu bylo doposud. Ulicí Pionýrů se stala nově postavená výpadovka, narovnávací a urychlující silniční výjezd z města západním směrem na Karlovy Vary, mimochodem přetínající mé pěší poutě do školy a ze školy.

Názvy se měnily, budova zůstávala, stejně jako mé kroky k ní. Na jednom jejím rohu jsme na jaře cvrnkávali kuličky a na druhém jsme se spolužáky organizovaně mávávali návštěvám, státníkům ze spřátelených „bratrských“ zemí a z „pokrokové“ části světa. Vzpomínám si na jednoho z dekolonizující se Afriky jménem Modibo Keita, patrně jen proto, že náš ředitel si při oznamování chystané celoškolské akce „vítání“ ve školním rozhlasu pozměnil jméno dotyčného na „Kotletu“.

Z prvních pěti let školní docházky mi zůstaly v paměti dvě vzácné, milé a laskavé paní učitelky, Eliška Řeháková a od pololetí třetí třídy Zdeňka Francová. Ta přišla do školy z moravského Slovácka a měla v řeči takový lahodně zvuk moravského přízvuku. Učila nás moravské písničky a připravila s námi dětmi několik vystoupení stylizovaného moravsko-slováckého folklóru. Maminky nám k tomu s láskou upravovaly košilky lemované stuhami s lidovými výšivkami. Možná si na to vzpomene i Daniela Hessová, později řečená Sisa, která patřila, než jsme přišli na střední školu, do řad mých spolužáků, jak to dosvědčí zachovalé třídní fotografie.

První léta ve škole, to byl svět obehnaný jakoby rajskou zdí, chránící tu laskavou oázu od všech disharmonických tónů zvenčí. Z těch prvních pěti tříd mám v paměti obraz veskrze idylický, z valné části nepochybně díky těm laskavým a téměř mateřským paním učitelkám.

Od šesté třídy jsme se my školáci více promíchali. Přišli noví spolužáci a také noví učitelé. Školní vrata navenek a do světa se více rozevřela. V těch letech se mimo jiné mezi námi začali objevovat spolužáci z tzv. „intru“. Jednalo se o děti diplomatů a pracovníků v československých zahraničních službách. Zřejmě tehdy ještě nemohly děti doprovázet své rodiče do zahraničí, jak se stalo běžnou věcí v takových případech později, a byly nuceny žít kolektivně v internátním zařízení, nepochybně podle sovětského vzoru. Není divu, že i ve škole se drželi tito školáci zpravidla pospolu a zprvu ani my ostatní jsme k nim cestu nenacházeli.

Byly tady možná i bariéry vizuální. Pokud setřela dobová nivelizace alespoň navenek rozdíly mezi bohatstvím a chudobou a většina se oblékala více méně stejně fádně, byl každý, byť sebemenší, rozdíl v kvalitě a vzhledu oblečení hned patrný. Dětem, které začínají být od určitého věku na takové nepodstatné detaily citlivé, samozřejmě nemohlo uniknout, že děti z „intru“ se oblékáním liší. Prostřednictvím rodičů měly přístup k „lepšímu zboží“. Když jsme posléze přešli do tříd střední školy, přišlo vedení „Kotálova ústavu“, jak jsme naši školu pojmenovávali podle jejího ředitele, s nápadem zavést pro všechny třídy pracovní pláště. V pozadí nápadu byla nejspíše snaha setřít příliš viditelné oděvní rozdíly.

Pracovní pláště se pak staly předmětem nejrůznějšího studentského dovádění a zároveň důvodem pro „karcerování“ zapomnětlivců či jedinců, jejichž pláště byly poškozené nebo nepatřičně „upravené“. Každému z nás nějaká taková příhoda zajisté uvízla v paměti.

Kouzlo sousedství školy s Pražským hradem a dalšími romantickými místy města, které dnes přitahují návštěvníky ze všech koutů světa, jsme za mlada ocenit většinou nedokázali. Teprve s odstupem času nás možná napadne, že se jednalo o cosi mimořádného. Kdo však dokáže zhodnotit správně bezprostřednost a to, co vidí téměř denně. Kdo dokáže vnímat jedinečnost místa, nosí-li si sebou břemeno obav z nepříjemností, kterého tam možná čekají?

Ledacos v těch místech už dostalo novou tvář a pozměnilo se, leč kdykoliv procházím kolem naší školní budovy, vybavují se mi obrazy z někdejší doby. Na Pohořelci cinkají rozvrzané elektriky, na nádvoří kláštera na Strahově pofrkávají koně zapřažené do modře zbarvených poštovních vozů a my kluci utíkáme na starý vojenský hřbitov přitisknutý k hradební zdi, po jejímž horním náspu dodnes jezdí tramvaje. Nakukujeme do polorozapadlých hrobů a pak se pouštíme do vršující výpravy větrací šachtou, abychom nakoukli do jakéhosi krytu, zřejmě patřícího k podzemní labyrintu v prostoru mezi Černínským palácem a Hradčanským náměstím.

Neztratila se ani vzpomínka, v níž jako středoškoláci táhneme od Hradu kolem Strakovky přes Čechův most na Staroměstské náměstí, abychom si tam povinně připomněli bolševickou revoluci v Rusku a místo kdysi monumentálního Stalina se na nás z Letné cení dynamitované trosky jeho monstrózní sochy. Martin Novotný má možná ještě někde schovaný kousek žuly z pomníku, v těch dobách cennou trofej, kterou nám tehdy hrdě ukazoval a která zůstává němým svědectvím „destalinizace“ po česku.

Jak to tenkrát vše vypadlo fádne a nezajímavě! A jak to mládí bývalo někdy těžké nést a snášet! Leč bez těch trampot nebyli bychom dnes to, co jsme, ať už v tom dobrém nebo v tom špatném. Možná nás ta dobová příkoří učila a formovala víc, než samotné vyučování v budově naší školy.

Zdeněk Müller

Škola života

Je úděsné, jak málo si člověk pamatuje z doby školní docházky, z tolika let, která ho formovala na celý další život. Kdyby tu nebyla ověřená zkušenost, že ti, kdo neměli možnost absolvovat středoškolskou a pak vysokoškolskou docházku, něco podstatného postrádají, dalo by se téměř říci, že chození do školy bylo zbytečné. Zůstalo snad jen dvojí – školským drilem vypěstovaná systematickosti elementárního vzdělání (to je to, co chybí oněm, kteří do škol nemohli) a pak zkušenosti, které pro další život určují nezbytné orientační body.

Jako malý školák jsem nebral školu na lehkou váhu. Od první do třetí třídy se mi stala vzorem mravného chování, přísné spravedlnosti a zároveň zdrojem stálých obav moje první Paní učitelka. Jmenovala se Marie Hrbáčová, bydlela na Vypichu a teprve v posledních měsících života (zemřela totiž před zakončením naší třetí třídy), kdy se začala neformálně stýkat s naší rodinou, jsem se dozvěděl, že je naše vzdálená příbuzná. Byla stejným ztělesněním velkého učitelského poslání jako Pan učitel Boženy Němcové. Potom ještě v šesté třídě to byl náš dějepisář, pan učitel Kretschmer, který nám celý rok vyprávěl o starověkém Řecku a Římě, dovedně proplétal historickou fakticitu s mýty a mě doslova fascinoval. Nikdy nezapomenu na jeho zalíbení ve „slunné Arkádii“, kterou možná ani on nikdy neviděl, ale jejíž fantazijní obraz miloval z celého srdce. Jeho zásluhou jsem pochopil, že dějepis je krásný předmět a že bych se mu chtěl věnovat. Z celých devíti let základní školy ve mně zůstali živí jen tito dva velikáni, ale pak už jen pusto a prázdno.

Po osmé třídě odcházeli jen o rok starší spolužáci na střední školu nebo do učení, ale my jako generace, na níž se ověřoval kdejaký reformní nápad Zdeňka Nejedlého a jeho pokračovatelů, jsme dostali darem navíc ještě devátou třídu. Neměla žádný promyšlený obsah, byla to vlastně jen taková opakovka. Zaostalejší žáci mohli něco dohnat, ti ostatní se ukrutně nudili. Já jsem pochopil, že škola je vlastně zbytečná, a protože mě bavilo leccos jiného, začal jsem se vzdělávat sám.

V rodinné knihovně jsme měli starou prvorepublikovou encyklopedii v sedmnácti svazcích, a ta se mi stala spolu s Palackého Dějinami národu českého a Kosinovými Ilustrovanými dějinami světovými hlavní učebnicí. Populárně naučné literatury bylo tenkrát – v porovnání s dnešní záplavou – neuvěřitelně málo, a tak jsem se učil dějiny jednotlivých států, poznával jsem historické pojmy a bez metodického vedení jsem si cvičil paměť třeba tím, že jsem si odříkával sedmadvacet českých pánů popravených na Staroměstském náměstí či sochy na Karlově mostě. Nejdůležitější však bylo poznání, že bez školní docházky bych se klidně obešel. Ale co bych si počal bez maturity? Jak bych se potom dostal k tomu dějepisovi, abych svůj zájem spojil s povoláním?

Právě v tom byl kámen úrazu. Povinná škola byla dostupná všem, střední škola už jen těm, kdo měli dobrý nebo alespoň přijatelný třídní původ. Já jsem mezi ně nepatřil. S cejchem dítěte z buržoazní rodiny jsem nemohl ani nechtěl zapřít milovaného dědečka, který po Vítězném únoru přišel o všechno, co za svůj život vytvořil. Nemohl jsem popřít, že můj otec byl zahrán do dolů a potom do sléváren, kde dostal silikózu, která ho pomalu, ale jistě zabíjela; a že moje matka se s ostrakizací celé rodiny nikdy psychicky nevyrovnala. Co bylo platné, že otec, aby bratrovi a mně usnadnil vstup do života, chodil na brigády v rámci Akce Z (Za Prahu krásnější) a dokonce vstoupil do Brigády socialistické práce ve Slévárnách ČKD Stalingrad?

Když jsme v deváté třídě podávali přihlášky na střední školu, přihlásil jsem se na gymnázium čili na střední všeobecně vzdělávací školu. Vysvědčení nehrálo roli, neboť do hry vstoupily politické okolnosti. Jako dítě z třídně nepatřičné rodiny jsem byl povolán na Uliční výbor KSČ, kde zasedalo několik lidí z blízkého okolí v postavení soudců. Znal jsem tyto typy, neboť mě rodiče před nimi varovali, už proto, že jeden či dva prokazatelní udavači byli nastěhováni do dříve našeho, nyní znárodněného domu. Tento tribunál mi sdělil, že děti z buržoazních rodin nemají právo studovat, zato však jsou povinni „vinu“ svých rodičů odčinit manuální prací. Rozsudek očekávatelný, ale přesto drtivý.

Jenže v tu chvíli se stalo něco, co mě poznamenalo na celý život. Na schůzi uličního výboru mě doprovázel zástupce ředitele Základní devítileté školy Pod Marjánkou, starší, laskavý pán, který bezpochyby věděl, oč tam půjde. Jeho jméno si nepamatuji, ale dodnes vidím jeho vysokou postavu, hlavu s mírně kučeravými vlasy a chápavé oči. A tento muž se mě zastal! Věděl, že přímý protest by neměl naději na úspěch, a zvolil taktiku přiměřenou době. Argumentoval tím, že k budování socialismu je zapotřebí vzdělaných lidí a že není v rozporu s linií Komunistické strany Československa, aby všechny nadané děti získaly možnost studovat a podle svých sil prospívat socialistické vlasti. Bylo to někdy na přelomu roku 1961/62, pár let po politických procesech a ještě dlouho před náznaky Pražského jara '68. Ale tento intelektuál – nejspíše také člen strany – se odvážně postavil proti spodině, která vládla naší ulici a která chtěla rozhodovat o osudu každého nás „špatně narozených“. Tehdy jsem pochopil, že teď ani v budoucnosti nezáleží a nebude záležet na tom, kdo je v jaké straně, nýbrž na tom, zda uznává elementární zásady spravedlnosti a lidské slušnosti. Na tohoto muže často vděčně vzpomínám, protože on možná rozhodujícím způsobem ovlivnil můj další život a dal mi jednu z rozhodujících inspirací do příštích desetiletí.

Na školu, jíž jsme říkali *Parléřův ústav* nebo také ironicky *Kotálův ústav* - podle jejího vždy „správně“ politicky angažovaného ředitele Dr. Jana Kotála, kterého jsme neměli nijak v lásce¹ - jsem se tedy dostal. Už bez iluzí o tom, že se toho tady moc naučím, ale zato s nadějí, že mi maturita otevře cestu na univerzitu. A otevřela, neboť o tři roky později vypadalo Československo úplně jinak a na studium historických oborů jsme na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy dělali standardní přijímací zkoušky, přičemž naše příští učitele nezajímalo, či jsme děti, nýbrž co jsme přečetli a co si myslíme o svém budoucím oboru.

Přesto však tři roky na gymnáziu nebyly ani zdaleka prázdné. I tady se našlo několik učitelů, kteří zaujali – buď lidským svérázem, nebo způsobem výuky. Do první skupiny patřila naše třídní, profesorka Dagmar Štěpánková, z jejichž hodin si vybavuji především způsob vyvolávání k tabuli: „*Pojďte sem, Müllere, maličko!*“ zvala mého souseda, aby před třídou vyjevil své znalosti. Zajímavá byla výuka latiny, při níž jsme se vždy doprošovali vyprávění antických mýtů, abychom nebyli zkoušeni z deklinací a konjugací. A kamarád po mé levici, jemuž se latina zajídala, při klasické gramatice tuhnul, jako by ho zkoušel rozlícený hroznýš.

¹ Dr. Jan Kotál byl členem Obvodního výboru KSČ a mohl být činěn zodpovědným za zlovolné politické kádrování dětí podle rodičů, praktikované režimem, a bez ohledu na dosažené studijní výsledky. Počátkem 60. let začaly tuto trestuhodnost narušovat závany rozumnosti a slušnosti nebo možná jen oportunistický čich některých komunistů pro dobu, která se měnila a „třídní nesmiřitelnost“ vycházela z módy. Mezi žáky školy se tak objevovaly jak děti z rodin dobových politických prominentů, tak tu bylo možné spatřit potomky vyvlastněných živnostníků či násilně zproletarizovaných bývalých vyšších a středních tříd. Během středoškolských let jsme tyto skutečnosti valně nevnímali nebo nám nedocházely. Za bernou mincí jsme tehdy brali především četné ředitelovy slovní přebreyty. Byly zdrojem společné sdílené legrace, na níž naše odlišnosti v rodinných kořenech a společenském původu neměly prázdný vliv (pozn. Z.M.)

„Zachraň mě, Šémo, ty jsi moje jediná spása!“ šeptal, když se neochotně stavěl v lavici do pozoru, a já jsem se snažil nenápadně napovídat skrytému lingvistickému fenoménu, který později zvládl všechny hlavní západní jazyky a navíc i arabštinu.

Osobitý projev měla také ruštinářka, která jazyk východních bratří a osvoboditelů prožívala způsobem pro nás už těžko stravitelným, a byla schopna naše výkony oceňovat komickým označením „*Moloděc!*“ Jelikož se v té době stávala slavistika mým druhým oborem, věnoval jsem se ruštině s komparací s jihoslovanskými jazyky, čímž jsem na sebe poutal nežádoucí pozornost. Jednou jsem měl jít cosi vysvětlovat k tabuli, ale než jsem stačil promluvit, ze třídy se ozval pateticky zabarvený hlas Honzy Rody: „*Govorit Moskva!*“ Celá třída se rozchechtala a já u tabule nejvíc, takovým tím nezvládnutelným a nezastavitelným smíchem, takže důstojnost vyučování byla ztracena.

Hedvika Tomková, profesorka češtiny, byla jediný typ mezi našimi středoškolskými učiteli, který se pokoušel o něco na způsob zjednodušeného univerzitního prosemináře. Chtěla diskutovat, podněcovala nás k samostatnému uvažování, zajímala se, co čteme a zda sledujeme nějaká mimoškolní témata. Hned na začátku prvního ročníku se zajímala o to, zda máme ponětí o blížícím se jubileu cyrilometodějské misie roku 863. Já jsem v té době chodil na přednášky do velmi dobře vedené břevnovské pobočky Městské knihovny, a tak jsem měl o leccems tušení, což mi pak pomohlo s nepřilíš oblíbenou češtinářkou docela dobře vycházet.

Popravdě řečeno, ke všem tehdy získaným a dnes už dávno zapomenutým znalostem bych se byl dostal i bez školní docházky. Nejcennější zkušenost bych však nezískal právě bez této školy, a to dokonce bez školy socialistické. Jedinečným fenoménem se totiž stala povinná praxe, kterou jsme jako středoškoláci bezplatně napomáhali k plnění nesplněných pětiletých plánů a zároveň jsme se programově sblížovali s dělnickou třídou. Po tři roky jsme tuto praxi vykonávali ve zlíčovském lihovaru. Většinu času jsme trávili v dílně, občas byla „nalejvárna teorie“, v níž jsme se dovídali, v jakých hustotách a v jaké teplotě se vaří ocet. Komenský by zajásal – „*theoria cum praxi*“ naplněna! Jenže pěst dělnické třídy, zejména ovšem jejího nejuvědomělejšího předvoje, byla nadále sevřená a mladé intelektuály jen tak mezi sebe nepouštěla. Po třech letech jsme sice dostali výuční list v oboru lihovarnictví, ale s dovětkem, že když v krátké době do oboru nenastoupíme, naše kvalifikace přijde v niveč. Tak nám nakonec zůstalo především povědomí o tom, jak odporně páchne ocet, a o co příjemnější je občasné stáčení tuzemského rumu, který dokázal naplnit celý lihovar sladce omamnou vůní.

Lihovarníky jsme se nestali, ale zdroj poznání to byl nevyčerpatelný. Dostali jsme se do továrny, ale ne na exkursi, nýbrž vskutku do „pracovního procesu“. Naši zaměstnavatelé nás rozdělili kolem výrobní linky tak, abychom nikde nebyli jen sami studenti, ale vždy jeden či dva středoškoláci a vedle nich stejný počet regulérních zaměstnanců. Jací jsme byli proti nim žabaři! Oni byli na rozdíl od nás zkušení budovatelé socialismu, kteří věděli, jak budovat s mírou a jak zároveň vcelku spokojeně přežít. Sám jsem byl nejčastěji nasazen na začátek linky, kde jsme vyndávali z dřevěných „bas“ špinavé lahve, kladli je na pás a posílali do myčky. Dělnická třída, reprezentovaná znuřenými tatíky a ustaranými maminami, neskrývala, že ji ta práce šíleně nebaví, a že kdyby nepotřebovala ten mizerný plat, „tak by se jim na to vysrala“. Nadávala na komunisty, na celý režim a nejraději se věnovala svému soukromí. Chlapi probírali své skutečné či vysněné sexuální zážitky, ženské mluvily o svých rodinách, ale někdy si také pustily pusu na špacír a střídaly politická témata s erotickými.

Co však bezděční budovatelé komunistických zítřků ovládali dokonale, byla jejich schopnost brzdit překotný vývoj, aby se přehřátá ložiska socialismu nezadřela. Když už jim jednotvárná

práce příliš lezla krkem, vzali jednouše jednu či dvě lahve a místo na pás je vhodili do soukolí mezi pásem a válcem, na němž se pás otáčel. Tažná síla válce lahve spolehlivě rozdrtila, střepy ucply soukolí a pás se zastavil. Samozřejmě to byla jenom „náhoda“, nikdy za to nikdo nemohl. Podstatné však bylo, že přinejmenším na hodinu se práce zastavila. Aniž by si to budovatelé socialismu uvědomovali, postupovali v souladu se svými středověkými předky. Ti věděli, že práce je trestem Božím za hříchy, a tak se podle svých sil poctivě snažili důsledky své hříšnosti překonat. Od Vítězného února uplynulo sice jen nějakých patnáct let, ale ta skutečná dělnická třída už dobře věděla své. A dokázala to naučit i nás.

Právě setkání s nezkreslenou sociální a mentální realitou socialismu byla tím největším obohacením, které mi mohla střední škola poskytnout. Bylo to poznání mnohem důležitější než výuka ve všech ostatních předmětech dohromady!

Jaroslav Pánek

Taneční v Obecním domě

Podzim 1963. Výuka tance a společenského chování pod vedením pana Broučka s asistencí půvabné slečny Helenky.

Foto s komentářem Václav Fidler

Šémové

Pro člověka, který spojil svůj život s historií, je prokletím, když má psát o něčem, co vůbec nemá podloženo prameny. Opírat se o paměť, tak nespolehlivý nosič informací, a nemít jakoukoli možnost své vzpomínky ověřit, řádně je datovat a lokalizovat, to je hřích na řemesle, jemuž jsem se už jako středoškolák upsal. A protože si pravidelné denní záznamy vedu až od roku 1967, to, co bylo předtím, zůstává v mlze nejistot a tápání mezi nahodilými útržky slov a záblesky zapadlých obrazů. Protože při své práci často rozebírám vzpomínky těch druhých, musím k tomuto zdroji zpráv o minulosti zachovávat krajní zdrženlivost. Ale pak si nikdy nejsem úplně jist, zda sám o té předdějinné době (o té, která předchází písemným záznamům) bezděky nefantazírui, zda nezachycuji – řečeno slovy kronikáře Kosmy – jen vyprávění jednoho z bájných starců.

Ale přesto: Když jsme si před pár lety dopřáli se Zdeňkem Müllerem třítydenní cestu po památkách Persie, seděli jsme s několika dalšími českými cestovateli v autobusu. Brzy jsme zjistili, že nám naslouchají, ale určitě ne proto, že jsme se v klidu vrátili ke svým „filosofickým a historickým“ debatám. Obsah je nezajímá, posluchači vnímali jen formu, vlastně jen jeden jev – jev onomastický. Jeden z turistů se osmělil a zeptal se mě: „*Prosím vás, proč si oba říkáte 'Šémo'?*“ Jelikož otázka zněla napůl jako výraz nelíčeného údivu, napůl jako předběžné oznámení do blázince, musel jsem podat co možná věrohodné vysvětlení. A začal jsme slovy: „*To už je strašně dávno, ještě na střední škole, na konci prázdnin roku 1962...*“

Tenkrát se ještě muselo jezdit na chmelové brigády a my jsme byli už před nástupem do prvního ročníku biologicko-chemické větve gymnázia na Hradčanech povoláni kamsi na Lounsko, abychom pomáhali při sklizni zeleného zlata a podporou zvýšené produkce piva napomáhali budování socialismu v naší vlasti. Šikovnější spolužáci se dostali ke kombajnu a za dva týdny si vydělali třeba i padesát korun navíc, kdežto my neohrabaní jsme vyfasovali stoličku a velký koš zvaný věrtel, dostali jsme svou řádku a celý den jsme s rukama odranýma do krve trhali chmelové šišky. Za to nám jezedeáci dávali do ešusů jídlo, které mělo připomínat jakýsi ředěný guláš, a čaj prosycený bromem, abychom snad ani nepomysleli na nějaké erotické hrátky s půvabnými kolegyněmi. Jednou nás vyfotografovali – a ten snímek je svědectvím, jak strašně jsem se tenkrát cítil znuděný a otrávený. Jedinou útěchou (kromě naděje, že to jednou skončí) byly hovory s novým kamarádem Zdeňkem Müllerem, který měl už tehdy mezi spolužáky pověst filosofa, moudrého a uvážlivého člověka.

Leč i on se musel podřizovat brigádnickému drilu, k němuž patřil nástup před naším velitelem – tělocvikářem Svobodou. Tento tupě arogantní učitel, který nás později zasvěcoval do tajů civilní obrany a virtuálně před námi rozebíral pušku se zvláštním důrazem na „spušťadlo“ (jinak řečeno spoušť), si nás hned napoprvé postavil do řady a přikázal nám, abychom se představili. A tak zněla naše příjmení až po Müller a Pánek, načež se vedle nás ozvalo nesmělé pípnutí Šemokrouch. „*Opakujte nahlas!*“ zařval Svoboda a náš drobný souseď se rozklepal strachy. „*Šemokrouch!*“ vyrazil ze sebe plnou silou chlapeček, aby ukončil to trápení. „*Mě nezajímá vaše přezdívka, ptám se na příjmení,*“ řval doruda rozpalený tělocvikář. „*Jenže já se opravdu jmenuju Šemokrouch*“, vypravil ze sebe plačtivě nešťastný kolega a my jsme se přibližně rozesmáli.

Už nevím, jak to bylo dál, dokonce ani nemám tušení, co se stalo s tím chudákem, který nezaslouženě trpěl za své jméno. Zato si velmi dobře pamatuji, že jsme se se Zdeňkem z legrace začali oslovovat „Ty Šemokrouchu!“ Bylo to trochu dlouhé a kostrbaté. Tak jsme ještě během chmelové brigády zkrátili nyní již skutečnou přezdívku na dvouslabičné oslovení.

Můj příspěvek socialistickému pivovarnictví za mnoho nestál a příště už jsem si našel výmluvu, abych před druhým ročníkem na chmelovou brigádu nemusel. Ale ta první každopádně stála za to. Darovala mi celoživotního přítele a s ním nám oběma to záhadné jméno *Šéma*.

Jaroslav Pánek

Chmelová brigáda, Svojetín, srpen-září 1962

Osudový kamarád

Středoškolská léta, to bylo věčné úsilí, upoceně a lopotně, někam se zařadit, vyjít na nějakou zřetelnější cestu, po níž by bylo možné se vydat a přitom nezradit či vůbec neztratit sama sebe. Mnohdy to bylo naivní, dětské, nezřídka až kýčově sentimentální, s fascinací pro obrazy a výjevy, které mohou dnes vyvolat jen shovívavý úsměv nebo jízlivý posměšek. Jak smířit tu tenkrát hlubokou a nitro svírající touhu po romantice s tou vlastní, řekl bych měšťanskou či „maloburžoazní“, ohleduplností k nepsaným, ale doma do hlavy vtkloukaným pravidlům a řádu.

Žil jsem s vidinou života jako dobrodružné výpravy, během níž se denně testuje odvaha, zručnost a kamarádství. Leč deprimovalo mě, že ta výprava stále nezačíná a že vše, co dělám, je jen jakási fingoaná příprava k čemusi, co si žádá první krok a já něco takového nejsem schopný učinit, možná ze strachu, možná z lenosti, možná z nedostatku vůle a vytrvalosti. Jako kdybych čekal, až mi někdo dá povel a já ho budu následovat.

Jak se časem ukázalo, měl jsem nakonec štěstí. Můj nejbližší druh, soused v druhé lavici uprostřed, s takovým už trochu archaickým, leč krásně slovanským jménem Jaroslav, byl z jiného těsta než já. Nemoc z mládí ho nezlomila, naopak v něm posílila obrovskou nezlomnou vůli a životní energii. Vlastně jsme se znali už dříve, z druhého stupně základní školy, ale to silné osudové přátelství se zrodilo až na prahu střední školy. Jeho příklad byl dobrým lékem na mojí měkkost a mladistvou nesoustředěnost. Nebýt jeho, nikdy bych nezačal navštěvovat přednášky z dějin a filosofie, které se pořádaly v pražské Městské knihovně. A nikdy bych se zřejmě nevydal na životní pout', která později nasledovala.

Chodívali jsme tam pěšky přes Karlův most a pak se vraceli stejnou cestou noční Prahou plni dojmů a se změtí otázek v hlavě. V mém případě šlo nezřídka o značnou dávku zoufalství nad tím, že jsem mnohému, co jsem slyšel, vůbec nerozuměl. Přesto to byla dobrá škola, neboť jsme se nutili dělat si poznámky, hledat po knihovnách a v antikvariátech knihy, o nichž jsme cosi zaslechli, číst a tak se po svém vzdělávat. Poznávali jsme tu nakonec i své pozdější vysokoškolské učitele, neboť řada z nich do těchto, jak bylo tehdy zvykem říkat, „lidových universit“, přicházela přednášet.

První prázdniny na střední škole se odbyly ve znamení výpravy s mým Jaroušem alias Šémou do jižních Čech. Bylo pochopitelné, proč právě tam. Měli jsme před očima kraj prosycený historií. Pozdější badatelský zájem mého druhu o Rožmberky, který dal vzniknout několika dnes už klasickým historickým pracím z dějin raného novověku českých zemí, vyvolaly jistě mnohé další souvislosti, leč ten nejpůvodnější plamínek zájmu mohl být zažehnut při naší společné cestě.

Vyrazili jsme vlakem z Prahy na Hlubokou. Po zevrubné prohlídce zámku a Jihočeské galerie pokračovala cesta pěšky směrem k Českým Budějovicím. Ve stanu jsme přespali na břehu Vltavy a pak pokračovali na Třeboň přes Trocnov. Odtud jsme zamířili k Novým Hradům přes Trhové Sviny a Cukensštejn. Koupání v rybníku Žár mám dodnes v paměti. Cesta se následně stočila k západu a my jsme se vrátili k Vltavě. Navštívili jsme Český Krumlov, shlédli představení Shakespearova Zkrocení zlé ženy na otáčivém jevišti v zámecké zahradě. Večer se spustil liják. Naštěstí nás v místní turistické ubytovně nechali přespát na chodbě. Prozkoumali jsme zříceninu Dívčí Kámen a proti vodě jsme šli do Rožmberka. Nemohli jsme

samozřejmě minout klášter ve Vyšším Brodě. Dráhou jsme dojeli pod šumavské vrchy. Z Volar jsme přešli přes Boubín do Prachatic. A odtud jsme se vrátili do Prahy.

Vzpomínám si, že to byla dobrá škola. Šéma chtěl vidět všechno, prolézt každou památku. Dodnes ho tato poznávací umanutost drží. Neměl jsem tak silný sklon k pečlivosti, více mě lákala cesta přírodou, vnímání krajiny a její skloubení s lidským dílem. Museli jsme si vzájemně cvičit i schopnost souhry a porozumění, což občas nebylo snadné. Můj druh byl tvrdohlavý a já zase trochu rozmazlený.

Od podzimu v druhém středoškolském ročníku jsme navštěvovali taneční hodiny v Obecním domě u mistra Broučka. Bylo nás tam hrozně moc. Kluci se zdráhali a raději utíkali na toalety kouřit. Naše školní parta to snášela statečně a pokorně. Šéma se tam trochu zamiloval do jedné slečny a začal ladit poetické struny.

Tentokrát jsem si z něho příklad nevzal. Připadalo mně to tam jako na nádraží nebo v továrně. Obecní dům byl dosti sešlý, všude bylo začouzeno a zakouřeno, z restaurací v suterénu táhly vzhůru pachy zelí a vepřového. Tancování bylo zábavné, ale kam oko dohlédlo, hrozné tlačence, žádná vznešenost a pompézní rytířskost, očekávaná na základě shlédnutých filmů či přečtených knih. Žádný Evžen Oněgin či Vojna a mír. Žádný Gérard Phillipe z filmu Velké manévry. Málo romantiky a příliš mnoho ledabylé civilnosti.

Leč v samotném tanci a v tom předepsaném převleku jsem nacházel smíření. Holky byly tak krásně po staru oblečené, my kluci v bílých rukavičkách, abychom skryli své potíci se dlaně, ustrojeni do tmavého a s černými motýlky u krku. Někteří se za tu strojenou formálnost nepokrytě styděli a motýlka hned schovali, jen co vypadli ze sálu. Mně se naopak zdálo, že se tím oděvním předpisem nějak vracím do minulosti, kterou jsem si ve svých představách spojoval s elegancí, galatností, ušlechtilostí a dobrými mravy. Pravda, nepostrádalo to jistou divadelnost, možná i snobismus, leč něco takového mne nijak neodrazovalo a naopak spíše přitahovalo.

V tom jsme se zřejmě s mým osudovým druhem lišili. Každého z nás nějak nasměrovalo rodinné prostředí a následně se pak utvářely naše povahy. Rodinné zázemí do nás vstupovalo jaksi podvědomě, bezděčně, nezřídka bez naší vůle, ba i proti ní. Mé kořeny vycházely z podmínek kdysi dobře situované úřednické rodiny, do níž můj otec vnesl sňatkem s moji matkou vliv trochu cizí. Ne-li přímo venkovský, pak určitě maloměstský. Patřila k tomu jistá ctižádost, ani tak kvůli hromadění majetku, jako spíše s cílem dobývat zásluhy poctivým úsilím, spořádaností a učenlivostí.

Pokud můj dědeček z matčiny strany udělal slušnou kariéru jako vrchní rada finanční správy pražského magistrátu a následkem toho se zařadil mezi lépe situovanou část pražských středních vrstev první československé republiky, otec mého otce, můj druhý dědeček, pocházel z hanáckého statku. Mám jen takový nejasný dojem, neboť o skutečném stavu se přede mnou nikdy nemluvalo a osobně jsem tohoto dědečka, ani toho výše zmíněného, nezažil, že ten statek zkrachoval kvůli neschopnosti dědečkova staršího bratra nebo snad v tom byly nějaké jiné důvody, možná pítí, možná jiná rozmařilost. Dědeček ze strany otce byl manuální nešika a na řízení hospodářství se patrně také nehodil. Leč měl dispozice k intelektuální práci. Zřejmě byl dobrým „mluvkou“, neboť jsem kdysi od otce zaslechl, že chodil bavit různými historkami sedláky do hospody ve Zvoli, obci, odkud pocházel. Vystudoval gymnásium v Zábřehu na Moravě a uchytil se jako novinář v severomoravských

Moravských listech. Velkým úsilím se dostal až do Prahy a od roku 1921 pracoval v tiskovém odboru Ministerstva zahraničních věcí.

Jméno Pánek ke mně doléhalo od raného mládí. K Pánkům chodila moje babička z matčiny strany pro maso. Za první republiky a ještě první léta po válce. Řezník to byl „Pánek“ a Pánek to byl řezník. Na tuto adresu u nás nikdy nepadlo sebemenší křivé slovo. Starý pan Pánek, dědeček mého spolužáka už z druhého stupně základní školy a posleze mého osudového kamaráda, to byla instituce s jistotou kvality. Vše se pak změnilo poté, co byl Pánkův krám znárodněn.

Když jsme se s Jaroslavem jako kluci začali potkávat ve škole, nezajímalo nás odkud jsme. Sbližovaly nás společné zájmy. Mládí nemělo ve zvyku „kádrovat“ a věnovat pozornost majetkovým poměrům či sociálnímu původu. S Jaroušem se dalo mluvit o knihách, chodit do divadla nebo jezdit na kole.

Kolo, to byl důležitý sport v našem přátelství. Šéma měl kvůli handicapu z mládí většinu sportů zapovězeno, s výjimkou snad plavání a jízdy na kole. V tom druhém opravdu vynikal. Jezdil na kole o to urputněji, oč méně mohl sportovat jinak. Vzpomínám, jak jsme jednou v květnu jeli na kole na Orlík a zpět za jediný den. Byla to velká dálka a já jsem vzdor jisté trénovanosti nemálo trpěl. Leč Šéma jel jako by nic. Kolo nám sloužilo rovněž jako dopravní prostředek k přesunům do zlíchovského lihovaru, kam jsme chodívali „na praxi“ a o prázdninách povinně brigádníčit. Společné jízdy zpět domů, zejména pak stoupání na strahovský stadion, pověstná Hřebenka, to byla příležitost k urputnému závodění.

Jaroslav Pánek – Šéma na maturitním tablu na jaře 1965

Můj kamarád musel doma dost bojovat, aby si prosadil své zájmy. Kdysi prosperující podnik rodiny byl zcizen, nuzovalo se a nazbyt nebylo. A tak Šéma chodil o prázdninách vydělávat na Kladno. Na rozdíl od něho jsem já žil v „přepychu“. Moji rodiče projevovali jisté pochopení pro mé zájmy. Ani u nás nebylo na rozhazování, leč šetřit jsem se učit nemusel. Přesto jsem si sám ukládal cosi jako povinnost se přemáhat a nemít velké nároky. Možná v tom hrála roli osobní pýcha. Zřejmě souvisela se škálou hodnot mého rodinného prostředí, v němž panovalo přesvědčení, že honba za penězi člověka nešlechtí.

Možná i pro tento sklon jsem přítomnou dobu nebral jako újmu, nýbrž jaksí s pokrčením ramen. Pěstoval jsem si fantazii, že ve starých fotografiích mých předků, ve zděděných knihách, starých obrazech a nábytku se skrývají minulé století a že se skrze ně ocitám v jakémsi nadčasi, o které, nezradím-li ho, přijít nemohu. Šlo snad o cosi, co by se dalo nazvat postojem vitální pasivity. Nečekat mnoho a umět si vážit vlastního mála.

Během středoškolských let jsem utrácel dost za knihy a nezřídka jsem si od Šémy půjčoval peníze. Nejsme si jist, zda jsem mu dlužné částky pokaždé řádně vrátil. Určitě vím jen to, že mne jako dlužníka nikdy neuháněl. Byl to zkrátka kamarád, druh, přítel obdařený velkou duší, vnímavý a citlivý. Pomocnou ruku dokázal nabídnout vždy, nápovědu při zkoušení nevyjímaje.

Nepatetická, vroucí, podmanivá osobnost. A jak vyslovit nesentimentálně to podstatné, co bych zaznamenat chtěl? Neboť se nemohu nepřiznat k neskonalému štěstí, ke štěstí setkání s bytostí, která byla častokrát mým vzorem. Ano, milý příteli, i když kopírovat je nedůstojné pro toho, kdo touží stát se samostatným korouhevním pánem, alespoň něčím se Ti podobat jsem si vždy přál.

Jaroslav, můj Šéma, obohatil moje středoškolské roky mírou nezměrnou a zůstává mým druhem dodneška. Nemusíme se vidět často, stačí nám o sobě vědět. A kdykoliv se setkáme, náš rozhovor, započatý před mnoha lety, bez zábran a ostychu pokračuje.

Zdeněk Müller

Jaro sbohem!

Jak se jmenovaly všechny ty dívky z let středoškolského mládí? Přešly okolo a po svém se zapsaly do mého života. Pravda, platonicky čili jako sen. Většinou o tom, že v mém nitru zanechávají stopu, sotva věděly. A kolik bylo naopak těch, které jsem zaujal já? Neodvážuji se hádat.

Škola bývala přednostním prostorem ke kontaktům s krásným dívčím mládím naší generace. Vedle bydliště. A pak se nabízely nějaké ty prázdninové náhody. Někdy i sportování. O tom však jen spekujuji. Sám jsem dosti bezradně hledal cestu, jak se dostat na nějaký stadion a pravidelně sportovat. Moje milé rodiče to nějak nenapadlo a nabízeli spíše něco užitečného či tradičního jako byla nějaká ta němčina či housle.

Nu, přiznejme také, že před půl stoletím nebývalo v časovém programu mnoho místa pro zábavu. O volné, „anglické“, sobotě se dalo tak akorát slyšet u nějakého prázdninového táboráku. A to když kdosi s kytarou spustil trampskou písničku o „těch, co jezdí do přírody“ a rádi by měli „anglickou sobotu za robotu“. V sobotu se chodilo do školy a pracovalo se, i když jen dopoledne. Leč bývalo mnoho jiné práce a starání kolem domácnosti. Provozovalo se to zejména během sobotního odpoledne a mládí tomu neunikli. Museli tak či onak pomoci. Volno zbylo jen na neděle a svátky. Pamatuji, že u nás doma se to většinou promarnilo dlouhým stolováním, návštěvami příbuzných a nudnými procházkami. Nečekaná, zajímavá a inspirativní setkání neměla v takovém schématu šanci.

Není divu, že jsme bývávali povětšinou uzpůsobeni spíše pro snění, touhy a snové lásky. Patřila k nim i ta, s níž jsme se ve skupince připravovali na maturitu z dějepisů. Chodili jsme do jejich vilky „Na baterie“, do modernistické stavby, která mě už od klukovských let přitahovala, byť jsem ještě nevěděl, že tam bydlí mé budoucí spolužačky. Nechybělo tam ani jakési fluidum umění. Dědeček byl přece věhlasným sochařem, byť z našeho tehdejšího hlediska kdysi dávno. Dostávali jsme tam občerstvení v podobě chutných obložených chlebů. Když jsme pak odtud s Jaroslavem Pánkem řečeným Šémou, mým milým druhem, odcházeli za setmění, nebylo třeba slov k tomu, abychom pochopili, po čem toužíme. Zahlédnout v některém z oken byť třeba jen stín námi společně obdivované víly.

Když se dnes zamýšlím nad láskami raného mládí, zní mi v uších zcela bezděčně naléhavý hlas Laca z Janáčkovy opery Její pastorkyně: „Jenůfko, Jenůfko, tys ze všech nejkrásnější, nejkrásnější na světě!“. Jako kdyby mi podvědomí připomínalo stav, který je s milostnými zápaly mládí spojen nejčastěji. Touha angažovat nejhlubší city u toho, kdo o to nestojí. A ten hlas prostého chasníka Laca, kterému chybí schopnost i vzdělání být ve svém vyznání lásky mluvnější, květnatější a originálnější, dobře vystihuje onu bezradnost odmítnutých končící zoufalstvím nebo nepřípustným vzdorem v podobě Lacovy kudly v obličejí pohledné děvčice Jenůfy.

Nemohu přitom neslyšet vzápětí ani jiný zpěvný monolog zamilovaného z další Janáčkovy opery, kde při měsíční noci nad Prahou vyjadřuje mladík své pocity slovy: „Konečně sami, jen my dva, já a má láska“. Jak výstižná gradace mladistvého zápalu, toužícího po samotě s milou a vrcholící samovolně sebestředným vyznáním a sebeodhalením. Na stará kolena zjišťuji, jakým byl vlastně ten postarší Janáček výjimečně citlivým hledačem všech poloh lásky, stranícím bez jakékoliv rušivé programovosti ženskému elementu.

Do středoškolských let citového probouzení a milostných snů patří i příběh mé tehdejší mimoškolní lásky. Zasutý šuplík paměti k němu otevřela náhoda. Letmý pohled na jeden český film pro děti, starý už 55 let. Úryvek z filmu o cestě chlapce z města na venkov za dědečkem jsem shlédl jaksi mimoděk, když jsem se na skok zastavil v pražské rodině mých blízkých. Jako kdybych se mávnutím čarovného proutku náhle ocitl o téměř půl století nazpět.

Jezdil jsem tehdy se sestrou po několik let za sebou na pololetní prázdniny lyžovat do Jizerských hor se skupinou dětí z podniku, kde pracoval náš otec. Sportovali jsme nadšeně a ve všem možném. S výbavou po rodičích, v novinkách typu „gumáky“, ale dokonce pak i na slavných běžkách „favoritkách“ z hikorového dřeva. Lanovky a vleky byly vzácností a na lyžích se většinou „pochodovalo“. Leč příroda byla krásná a dětský kolektiv ještě lepší. A což teprve, když nám „uhelné prázdniny“ prodloužily pobyt v horách o týden nebo i dva.

Měli jsme se rádi a svět byl nejlepší ze všech možných. Jak pak by mohl nebýt, když nám na „tůře“, jak v letité zpravidla selektivně pozitivní paměti natrvalo ulpívá, vždy svítilo slunce, pohled do podhorského kraje od Severáku či z Královky byl úchvatný a vše, co bylo v nás a kolem nás, mělo v tom sněžném kabátě najednou jiný ráz, který se nazývá okouzlení.

Ta dívka byla zprvu takový pulec. Rok se přehoupl a obraz se změnil. Už nikoliv děvčátko, ale ještě žádná zralá dívka. V překotném citovém rozpuku. Tápající a bezděčně hledající cíl, na který se upnout. A do její cesty jsem z čista jasna zapletl já. Pro ni to byla zřejmě první spontánní zamilovanost, pro mne první silná zkušenost s citovým jiskřením. První bouřlivé zazáření na obzoru.

Trvalo to dva roky. Zalíbení v emocích zrozené, v emocích skonalo. Nezralost nás porazila. Láska? Příliš vážné a zavazující slovo. O něco takového je třeba bojovat. Nespokojí se nadlouho jen se vzájemným okouzlením, byť se zdálo nejsilnější a nejhlubší. Asi jsme to cítili oba, pravda, každý po svém, ale vyslovit se to nedalo, natož mít sílu s tím něco podniknout.

A tak namísto toho, abych psal básničky plné obdivu k dívence nezměrně půvabné a pohledně čisté jako anděl na svatém obrázku, anebo po vzoru rytíře De Grioux abbého Prévosta d'Exiles recitoval, že „Manon... je moje umřít pro krásu“, sepisoval jsem upoceně dopisy zmateného filosofického mláděte. Antoine de Saint-Exupéry mě přece učil, že „milovat, to znamená dívat se společně jedním směrem, nikoliv jeden na druhého“.

Nabízela jsem k rozdávání vlastní obdiv k přírodě a hudbě, ale pro dívčí dušičku to nemohlo být více než nudné řečnění. Dychtila po něze a toužila sdílet náhle vytrysklý údiv, z něhož se točí hlava. Krása hledala formu, jež nespočívá ve složitosti, nýbrž v nenucené jasnosti. Ještě jednou jsme se pak potkali, ale v onom rozpoložení, které by se dalo nazvat po geometricku „přímky se setkávají v nekonečnu“. Jeden s touhou po lidské přirozenosti, druhý s vírou v ráj lidského ducha s jeho krásnou volností, hloubkou i veselím.

Ztráta bolela a hojila se dlouho. Mladého Werthera jsem nenapodobil. Kdyby se měřilo jen dle dívčího kouzla a půvabu, kulku do mé hlavy by si to skoro zasloužilo. Motýlek, co právě roztáhl čerstvá křídélka k prvnímu rozletu do prosluněného dne. „Manon je motýl, Manon je osud, Manon je vše, co nepoznal jsem dosud...“. Na něco takového sáhnout je zločin. Nemůže to skončit jinak. Musí uletět. Marné bylo snažení zadržet ho slovy.

A když jsem začal tím, že vzpomínku vyvolal jeden dětský film, měl bych teď dořici proč. Ona dívenka, která vstoupila do mého života, aby ve mne probudila city, patřila deset let mezi dětské filmové hvězdy. Filmem, který mě vrátil zpět do „ztraceného času“, to pro ni kdysi dávno vlastně začalo. Doslechl jsem se o tom později a jen okrajově. Nikdy jsem opusy, kde hrála, neviděl, nikdy jsme o tom spolu nehovořili. Jako kdy šlo o něco, co nestojí za řeč a kráčí jaksí mimo nás. K našemu příběhu jsme to nepotřebovali. Česká filmografie její jméno sice registruje, ale dál o ní neříká nic.

Nevím, zda chci, abych se dozvěděl víc. Z toho, co se kdysi seběhlo, nezbyl než závan těžko uchopitelného snu, něžného a jímavého, jak dětské pohlazení. „Vždy musíš něco ztratit, a něčeho se vzdát, je líp se nenavrátit, a jenom vzpomínat“, píše Jaroslav Seifert ve sbírce Jaro sbohem.

Raději nevědět? Znáte přece vyprávění o „skutečném“ osudu slavných veronských milenců Romea a Julie z Knihy apokryfů Karla Čapka? Leč nemohu se ubránit pocitu, že zůstalo něco jako dluh. Nevyslovený dík za copatý dívčí zázrak, jenž mi před lety dovolil poprvé silně prožít údiv, okouzelní i bodavý smutek. Složit poklonu. Životu za jedinečný dar... a osudu za to, že jsem neskončil ani jako zklamaný Romeo, ani jako mrtvý Werther.

Zdeněk Müller

Špagety

V našich osmnácti letech jsme z těstovin znali nevábně se rozvařující kolínka a makarony s rajskou omáčkou. Makarony, „sekané potrubí“, jak jsem tomu říkávali, se daly ještě pozřít. Pokud jde o další druhy těstovin, vzpomínám si, že snad ještě špagety bylo možné občas v obchodech zakoupit. Ale výsledky s jejich úpravou nebyly o mnoho lepší než u ostatních běžněji užívaných těstovinových příloh. Rozvářely se neméně a měnily se varem v podivně nevzhlednou hmotu.

O raviolách, různých velikostech špaget a mnoha dalších druzích těstovin, těch z tvrdé pšenice, bezvaječných i vaječných, o těstovinách expres uvařených i těch, které se nerozvaří a nelepí, malých, velkých, tlustých, tenkých... prostě o nepřeborném množství, které na nás teď volá z regálů v hypermarketech ani nemluvě. A slova lasagne, pasta, pesto, tagliatelle, fusilli, ta by nám mohla znít jen jako slova náhodně vybraná ze slovníku. Měli jsme tedy jednoduchý výběr – než kolínka, to raději brambory anebo knedlíky, to byla jistota.

Do naší třídy na SVVŠ (pro mladšího čtenáře - střední všeobecně vzdělávací škole) jsem přišla jsem z Plzně v polovině druhého ročníku. Vržena náhle do kolektivu už více méně stmelěného, jsem hned tak nezapadala. Vymykala jsem se nejen běžné pražské mluvě, ale i jinak. Dost věcí, pro ty pražské spolužáky normálních, bylo pro mne novinkou. Než jsem se trochu rozkoukala, ocitli jsme se v maturitním ročníku a frrr – konec.

Ve třídě se mnou kamarádily především Gloria, Eva, Zuzanka a Marcela. Gloria jednou přišla s myšlenkou, že si uděláme večírek, že nám na něm předvede italskou specialitu – špagety a že nás naučí, jak se správně jedí. Dnes to zní možná směšně a snad i nepravděpodobně, ale o italské kuchyni jsme my, tehdy mladí, mohli mít představu akorát tak z vyprávění našich předků nebo z četby. Zkrátka, moc nám to neříkalo a nějaké představy buď chyběly anebo byly zhusta zkraslené.

Sešly jsme se u nich ve vilce, blíže si už vzpomínám jen na stůl s talíři, vidličkou a lžící. Vidličku do pravé ruky, lžící do levé. Pár špaget vidličkou zachytit, opřít o lžící a vidličku otáčet, až se na ni sousto namotá... A zase pár špaget zachytit, namotat... podruhé to už šlo lépe a pak ještě lépe a ještě lépe.... Už to umíme, výborně. Byla to pochoutka.

Doma jsem pak celou rodinu naučila vařit špagety nerozlámané, natáčet na vidličku opřenou o lžící. S mladšími sestrami jsme se tím dost bavily.

Dodnes si často vzpomenu na ten večírek, když vařím špagety. Vzpomenu si na ty první neohrabané pokusy o otáčení vidličky, na novou chuť, na ten nový mírně exotický zážitek.

Zrovna včera, čtyřicet pět let po naší soukromé výuce stolování po italsku, jsme se sestrou vzpomínaly na cestu, kterou jela s ostatními dvěma sestrami a rodiči ze Švýcarska přes Itálii. Líčila mi zážitek z italské restaurace. Tehdy jsme doma už asi rok všichni uměli správně jíst italské špagety. V Itálii si cestou v restauraci objednali špagety a prý byli středem pozornosti personálu i okolních hostů. Dodnes si Miluna vzpomíná, jak byla pyšná, že umí nabrat pár špaget vidličkou, opřít o lžící a točit a točit, a pak sousto bez problému vložit do úst. Ještě dnes má v paměti udivený výraz číšníka, překvapěného, jak cizinci z Čech dokážou jíst špagety, aniž by je rozkrájeli a honili po talíři nebo po stole.

Díky, Glorio.

Helena Procházková (Zelená)

Naši učitelé

Asi budu vzpomínat stejně jako některé další spolužačky: děs a mor = prof. Maulis. Dnes to sice vidím trochu jinak (pokud vím, měl cukrovku a píchal si inzulin, což mohlo způsobit i jeho nálady). Ale základem jeho vztahu ke studentkám byla teze, že dívka má absolvovat základní školu, potom nějaký učební obor, který by ji připravil na plnění povinností manželky a matky (tj. asi umět vařit, znát ty správné prostředky k čištění a uklízení a pochopitelně zvládnout péči o děti).

Takže mnohé z nás měly malou šanci při zkoušení z fyziky uspět. Vyvolána k tabuli slovy „Ty zrzko tam vzadu“ (a ukázal na mne prstem), stála jsem vyděšená a celá ztuhlá u tabule a s hrůzou očekávala, jaká padne otázka. Jen jsem žmoulala v ruce křídou. Pan profesor pravil: „Nepředváděj mi tady tanec svatého Víta!“

Náš vztah měl dohru u maturity. Pan profesor se přišel podívat na moji zkoušku z matematiky. Celkem jsem uspěla (mohlo to být za velmi dobrou, ale vzhledem k tomu, že mé známky se během studia pohybovaly od dobré po dostatečnou, dostala jsem dobrou. Nikdo ovšem netušil, že mě na maturitu z matematiky připravoval jeden absolvent jaderné fyziky). Pro mne to byl úspěch o to větší, že při přípravě na „potítku“ se venku rozpoutala velká bouřka. A já se bouřek hrozně bojím. Byla jsem statečná a připravila si odpovědi. Po zkoušce se za mnou stavil prof. Maulis a řekl: „Mile jste mě překvapila, asi nejste tak blbá, jak jsem si myslel. Ale na vysokou školu technického směru rozhodně nechoďte!“ To jsem ani v úmyslu neměla!

Dodatek: Po čtyřech letech jsem byla na praxi v televizi jako asistentka štábu Mezinárodního televizního festivalu. Kameraman si přivedl mladou přítelkyni, slovo dalo slovo a zjistily jsme, že chodí na stejný gympl. Položila jsem otázku: „A co profesor Maulis? Ještě tam je?“ „Jasně, je: Zrzko, pojď k tabuli!“ Takže nic se nezměnilo!

Třídní profesorka Štěpánková to s námi určitě neměla lehké. Jak jsem ji po letech – coby též učitelka, byť na vysoké škole (a rovněž matka tří dětí) – chápala! Vždy jsem měla pocit, že nás „z internátu“ v oblíbě neměla (výjimkou možná byla Majka Dvořáková). Ani se jí nedivím: Benešová u tabule odpovídá (přesněji řečeno neodpovídá) na otázky z chemie. Natupírovaná blond hlava à la Bardotka, černě podmalované oči, žvýkačka v ústech, navíc černé krajkové punčochy a v hlavě zcela nic. „Vy to nevíte, nepřipravila jste se.“ – „Sem se učila, jen si nemohu vzpomenout...“ No a zase to bylo za čtyři!

Jen jednou jsem měla navrch! Po plese na závěr tanečních (podrobně příhodu líčí Hanka Katzerová) se mé internátní kolegyně dopustily velkého prohřešku. Jak známo, tenkrát se po takové společenské události smělo přijít do školy o dvě hodiny později. Což holky učinily. Jenže na školní chodbě číhal Martin Novotný a Honza Roda. Důvod byl zřejmý: prof. Tomková přesunula písemku z češtiny z první hodiny na hodinu poslední, neboť na počátku vyučování chybělo mnoho studentů. A tak Martin s Honzou zaháněli všechny později příchozí. Odehnali i mé kamarádky.

A ty se šly „vzdělávat“ a absolvovaly procházku historickou Prahou. Následkem byla neomluvená absence. Já jsem měla štěstí. Na ples přijeli rodiče a tak jsem spala doma. Táta mě vzal ráno autem do školy, ale nabourala do nás dodávka (jen lehce, nikomu se nic nestalo).

Já si duchapřítomně nechala napsat od policajtů potvrzení, že jsem byla účastníkem dopravní nehody. No a neomluvené absence musely být potrestány, takže prof. Štěpánková nám všem napsala do „žákajdy“ třídní důtku. Vůbec se jí nelíbilo, když jsem se vytasila s potvrzením od policajtů a ona musela mou důtku zrušit!

Při posledním setkání (28. 5. 2010) jsem si s lítostí uvědomila, že se na mnoho profesorů nepamatuji (asi jsem fakt měla jiné zájmy a chtěla jsem ten pobyt v intru nějak přežít). Pochopitelně nemohu zapomenout na profesora biologie Vanička a dějepiséře profesora Hoška – to byli v mnoha směrech fantastičtí učitelé. A také na prof. Tomkovou – její výklad české či světové literatury byl osobitý a jedinečný.

Alena Křivánková (Benešová)

*Jarmila Panušková (Benátčanová), Alena Benešová (Křivánková), Jiřina Málková,
Majka Dvořáková (Nováková), Hanka Katzerová (Bergerová)*

Moji spolužáci

No, o nich by se dalo napsat mnohé. Několikrát jsme se při našich pravidelných pomaturitních setkání vraceli k našemu zasedacímu pořádku ve třídě. Ten si ještě docela pamatuji.

Sedíc vzadu (to fakt nevím proč, protože už tehdy jsem na dálku špatně viděla), si stále vybavuji záda Honzy Otčenáška (a dále sedícího, dnes téměř akademika, Jardy Pánka).

Pochopitelně jsem se nejvíce kamarádila s holkama z „intru“, ale také s Hankou Pištorovou, Jarkou Franclíkovou či Evou Humlovou a Naděou Voborskou.

(V případě Nadi Voborské si dovolím malou odbočku: Před 22 lety mi onemocněla nejmladší dcera – virový zánět ledvin po příušnicích. Byla ve velmi vážném stavu. Šestileté dítě mělo být hospitalizováno na dětské interně na Bulovce. Paní doktorka na příjmu provedla všechna potřebná vyšetření – potom udělala nějaké gesto a já jen vydechla: „Nad’o!“ No a Nad’a se o mou dceru postarala, předala ji do péče té nejlepší nefroložky, kterou Bulovka měla. Trvalo to sice půl roku, než se dítě vrátilo z nemocnice domů, ale hlavně díky Nadě a jejímu přístupu se vše k dobrému obrátilo! Takže to je spolužačka, které jsem moc a moc vděčná.)

Pochopitelně jsem se v průběhu let po maturitě setkala při různých příležitostech i s jinými spolužáky, ale to bych (kromě náhodných setkání v tramvaji či metru) raději nechala stranou. Zdeněk M. nás nabádal, abychom se případně svěřili, koho jsme obdivovali, případně tajně milovali.

Já mám opačný problém. Více než 45 let mi není jasné, proč mě spolužák Jirka Kuchyňka tak nemá rád. Já mu nikdy nic neudělala. Alespoň si toho nejsem vědoma. Třeba mi to ve svém příspěvku do „kroniky“ vysvětlí.

Alena Křivánková (Benešová)

Jak ke vzdělání dívky přišly

První jarní den roku 1963. Sněhu bylo toho dne v Praze po kolena. Byl mokrá a těžký. V noci napadl a po ránu jím bylo město zaskočena. Čtyři z pěti dívek, které pobývaly v tzv. „intru“ (internát dětí pracovníků Ministerstva zahraničních věcí) spořádaně šlapaly do školy na 10. hodinu. Bylo to povolené, protože večer křepčily na jarním plese v Lucerně od tanečních. Po cestě probíraly jednotlivé příhody a bylo je slyšet na půl míle.

A už je tu vchod do Kotalárny a v hale hned pod schodištěm Honza Roda s Martinem Novotným. „No, to nemyslíte vážně s tím Vaším příchodem do školy. Hned se zdekněte, protože, když tu nebudete, tak nebudeme psát písemku z češtiny. Je nás málo. Tak honem, honem, ať Vás nikdo nevidí!!!“

Parta se netrhá a tak jsme se otočily a vykráčely zpět vchodem do nepřívětivého prvního jarního dne. Směrem k Pohořelci jsme to braly klusem, abychom nebyly spatřeny některým z pedagogů, ale na Vyhlídkové cestě na Petříně jsme se loudaly a přemýšlely, co dál. Do „intru“ se jít nedalo, vychovatelky byly na stráži. Venku bylo těžké vydržet tak dlouho (až do 13. hodiny), protože vlhkost z mokrého sněhu zalézala pěkně do bot a pod nehty. Vzpomínaly jsme na naši pátou družku Alenu, která byla na plese s rodiči. Přijeli zrovna služebně do Prahy a tak mohli Alenu doprovodit. Sakra, vždyť ona také ve škole nebyla. Že by zaspala? A tak jsme se táhly pomalu směrem dolů, až jsme dorazily na náměstíčko před chrámem sv. Mikuláše. V kostele by mohlo být trochu tepleji, ne? A tak jsme jako zvědavé turistky vkráčely do chrámu a s hraným zájmem pokukovaly po zdech. Přece jen tu bylo trochu tepleji.

V tom si nás všiml postarší pán a začal nám vykládat o historii chrámu. Nabídl nám, že nás vezme nahoru na ochoz, ale musíme zaplatit za prohlídku. Projevily jsme velký zájem a horko těžko jsme daly dohromady žádaný obnos. Pak jsme vykráčely na ochoz v chrámu sv. Mikuláše. Pán vykládal dosti poutavě a nás to zaujalo. A tak jsme se díky záškoláctví dozvěděly, že některý mramor v chrámu není pravý, ale umělý, a když se něco opravuje, tak se používá sem tam jako levnější náhrada. Tento umělý mramor dokázali vyrobit v tehdejší Československu prý jen tři lidé. Dodnes si to pamatují.

Výsledek naší exkurze byl pro nás, co se týče vzdělání, zajímavý. Jinak ta celá akce moc vznešeně nedopadla. Ono se na to naše záškoláctví fofrem přišlo, takže jsme dostaly důtky z chování, a písemka se psala hned následující hodinu. Jediná Alena se z toho vyvlekla, protože ji to ráno vezl otec po plese do školy a po cestě měli malou nehodu. Ve škole musela pedagogy přesvědčovat a písemně doložit, že ona skutečně za školou nebyla. Nechtěli jí věřit, neboť veškeré průšvihy, které jsme měly na triku, se nám dařilo dělat většinou v pěti, s Alenou, Jarmilou, Jiřinou a Majkou.

Hana Bergerová (Katzerová)

Odvážná školačka

S Marií jsem si rád povídal. Kamarádka se zájmem o „věci veřejné“ a literaturu. Vesele jsme „diskutovali“ a vedli dlouhé řeči o světě kolem. Není divu. V našich středoškolských letech se začalo politicky „oteplovat“ a my jsme byli celí žhaví po svobodě a otevřené mysli. Kdo by tehdy řekl, že z Marie jednou bude docentka pražské filosofické fakulty a literární historička.

V břevnovské knihovně se pořádaly besedy o knihách za přítomnosti spisovatelů. Jednoho večera byl pozván Josef Škvorecký. Tenkrát zrovna vyšla jeho kniha Zbabělci, která vyvolala hodně rozruchu. A tak jsme šli na besedu plni očekávání. Kupodivu žádná senzace z toho nevzešla. Škvorecký byl lakonický, a co vlastně vyprávěl, to už si nepamatuji. Nic ve mně z toho neneuvízlo. Po pravdě řečeno zůstalo jen určité zklamání. Možná besedovat musel a moc ho to nebavilo, ba dokonce otravovalo.

Leč v paměti mám vzpomínku na odvážnou Marii. V diskusi se hrdě přihlásila a pravila: „Můžete nám, prosím, říci, co vám jde hlavou, když dopíšete poslední větu na konci románu?“ Škvorecký byl zjevně v rozpacích. Něco brumlal. Buď jsem tomu nerozuměl, nebo mě to neohromilo tak, abych si to zapamatoval. Možná to bylo ovšem jinak. Byl jsem natolik zaujat srdnatostí naší spolužačky, která dokázala překonat ostych a zformulovat otázku, že jsem nedokázal naslouchat slovům „mistra“. Jak se později ukázalo, nejen odvážná, ale i cílevědomá.

Zdeněk Müller

Knižní defenestrace

Nevím už, v jakém to bylo ročníku, ale muselo k tomu dojít na konci pracovního týdne a zřejmě bylo pěkné počasí. Konec vyučování a před námi vidina volna a slunce. Není divu, že dobrá nálada odbrzdila naši sebekontrolu.

Mně z nějakého důvodu napadlo to oslavit tak, že jsem vzal Martinovi Novotnému jeden jeho sešit a vyhodil jsem ho z okna na chodník. Martin si zřejmě myslel, že je to dobrý nápad a tak mi to oplatil. Vyhodil následně jeden z mých sešitů stejným způsobem. Já jsem pak vzal jednu jeho učebnici a ta šla také z okna ven. No, pokračovalo to a postupně jsme si vzájemně vyházeli veškerý obsah svých tašek.

Zprvu nám bylo docela fuk, kam to všechno lítá. Vůbec jsme na to nemysleli. Až následně jsme zjistili, že se sešity a knihy snášely k nohám jedné naší učitelky. Šla zrovna po chodníku pod okny. Myslím, že to byla naše angličtinářka a Martin si možná vzpomene, jak se jmenovala.

Když jsme konečně z té legrace vychladli a jukli z okna, vidíme, jak dole paní učitelka naše školní potřeby sbírá. Já jsem byl tehdy blbej, ale zato dobře vychovanej. Vyrazil jsem ze dveří třídy a běžel ke schodům učitelce vstříc. Nesla ten balík do ředitelny. Nenapadlo mne nic lepšího, než jí začít děkovat, že nám to všechno zase nese zpátky.

No, byl z toho velký průšvih. Jaké to mělo pak faktické dozvuky, to už jsem zapomněl. Ale Martin má možná paměť lepší.

Tomáš Pašťalka

Martin doplnil:

Bylo to zhruba tak, jak Tomáš popsal. Jen bych dodal, že na závěr letěly z okna i naše školní brašny. Dohru to mělo o několik dní později, kdy se u zástupce ředitele Mihulky seznámily naše mámy.

Martin Novotný

Veselá elektrika

Blbnutí je u mužské části populace jaksi vrozené. V různé míře, samozřejmě. Vždy se najde nějaký vůdce, který dá k něčemu, co leží mezi bravurou a hloupostí, signál. Už si nepamatuji, koho napadlo, abychom kolektivně napodobovali cestující pražskou elektrikou. Bylo to myslím v druhé ročníku.

Tehdy ještě jezdily po Praze elektriky, jak se říkalo tramvajím, s dřevěnými lavicemi pro cestující umístěnými proti sobě. Ve vozech byly navíc volné plošiny, buď vpředu a vzadu anebo uprostřed zadního vozu. V tom byla výhoda. Do takové elektriky se dalo naskakovat za jízdy a stejně tak vůz za jízdy ve vhodný okamžik opouštět. Vzpomínám, že jsem tak cestoval „z Prahy“ (tak jsme říkali u nás doma cestám z centra města do našich okrajových čtvrtí) číslem 22 (jezdí tou cestou dodnes) a u Brusnice jsem v zatáčce vyskočil, když elektrická souprava zpomalila. Za zmínku stojí o to, že ve voze býval průvodčí, pán nebo paní v černé uniformě s čepicí se štítkem, a s koženou brašničkou na bříše. V ní byly složeny bločky s lístky, drobné a hlavně kleštičky, kterými průvodčí „štípal“ lístky. Tehdy se jezdilo asi za 60 haléřů s možností jednoho přestupu. Průvodčí chodil mezi cestujícími, občas hlásil i stanice, a sledoval nástupy a výstupy cestujících. Tahal pak za koženou šňůrku, která šla pod stropem vozu a končila zvonkem. Byl to signál pro řidiče, že může jet.

Princip naší hry na tramvaj byl jednoduchý. Židle jsme dali do dvou řad a zasedli na ně proti sobě. Následovala pantomima. Škubali jsme sebou ve společném rytmu jako cestující v rozhrkané tramvaji. Sem tam jsme sebou škubli stejným směrem, jako kdyby povoz náhle zabrzdil. Bylo z toho značné veselí. Čím více bylo smíchu, tím více rostla chuť vymýšlet nějaký podařený trik. Třeba, že všichni spadnou na zem, protože elektrika narazila. Byla to ovšem náramná příležitost k patřičnému řevu.

Vzpomínka nemá pointu. Jak zábava vznikla, tak rovněž zanikla. Spontánně. Bavilo nás to jako nenáročné blbnutí a legrace. Když si na naši „elektriku“ dnes vzpomenu nebo o ní vyprávím, směji se spíše já než moji posluchači. Leč občas se najde někdo, komu to i dnes připadá veselé. Asi nezapomněl na dobu, kdy volnost splývá se svobodou. A neznalost účelu a nevědomí smyslu se ještě tolerovaly.

Zdeněk Müller

Jak jsme běhali v Kunraticích

V Kunraticích druhou neděli v listopadu, zřejmě v roce 1962. Chodit pravidelně na přespolní běh v místním lese nás naučil Martin, který to převzal z rodinné tradice. Jeho otec Přemysl (ročník 1918) patřil mezi zakladatele dodnes populárního závodu Velká kunratická a byl nám v mládí velkým vzorem věrnosti ke sportování. Běhal až do svého skonu v roce 1998. Na této fotografii, kterou zřejmě dělat právě otec Novotný, zvaný Myslík, jsme my, tak trochu ještě jelimánci. Zleva Martin Novotný, Zdeněk Müller, Jirka Mizera a Tomáš Pašťalka.

Na Petřín s láskou

Tělocvikář Svoboda vodíval mužskou část třídy do Strahovské zahrady. Prováděl se tam nácvik přespolního běhu po tehdy ještě většinou hlinitých, občas blátivých cestách a stezkách, na podzim plných spadaneho listí a na jaře s chomáči čerstvé trávy. Na trati dlouhé 1200 metrů jsme sváděli lité boje. Start byl na plácku s výhledem na panorama Prahy, které se nikdy neomrzí.

Od školní budovy to nebylo daleko. Jen přes Pohořelec, kolem pověstného bufetu, kam býval vstup studentům školy zakázán, jak se tehdy šušovalo prý proto, že tam chodil na skleničky ředitel Kotál. A pak vzhůru schodištěm, zabudovaným mezi domy a vedoucím na nádvoří Strahovského kláštera. Odtud se šlo železnou branou vlevo a za pár kroků se už otevřel onen úchvatný pohled na nejkrásnější město.

Po vyhlídkové cestě jsme vybíhali plni energie nějaké dvě stovky metrů k místu, kde se křižovala dlážděná cesta vedoucí vzhůru k rozhledně na Petříně.

Ta věž se bezděčně stala symbolem mého mládí. Měl jsem ji před očima každý den, neboť jsem z okna našeho bytu na ni dobře viděl. Nikdy mi z paměti nevyjmí, stejně jako dvě bane kostela, jenž se přimyká k ostatním budovám kláštera na Strahově.

Trat' následně stoupala pěšinou zvedající ze široké cesty vpravo od dnes umístěné lampy. Pěšina končila prudkým výšvihem, z jehož vrcholu lze mezi větvemi dubů přehlédnout masivní siluetu budov Strahovského kláštera. Ještě pár desítek metrů stoupající dorazili jsme k nejvyššímu bodu trati.

Odtud jsme se spouštěli ke zděné nádrži, vždy na dně vyplněné tlejícím listím. Dostala název Jáma lvová.

Za těch uplynulých téměř padesát let se mnoho nezměnila. Snadno si lze u ní představit naše někdejší postavy, některé odhodlané, jiné lhostejné a další bez valného zájmu o sportování. Jen „graffitti“ značkují proměnu doby, a možná i jásavé barvy fasád a červeň střešních prejzů v pozadí vypovídají o čase, který „oponou trhl“.

Od Jámy lvové se klesalo zpět na úroveň vyhlídkové cesty a přes ni podél kamenné zdi rozdělující Strahovskou a Seminářskou zahradu k nejnižšímu bodu trati. Tady se vyřádili naši „lyžaři“, kteří rádi na svazích Petřina trénovali suchý slalom. Dnes je pěšina pod vyhlídkovou

cestou rozšířená a zpevněná asfaltem. Bývala ovšem úzká a nerovná. Na plácku, kde se trať otáčela o celých 180°, se dalo nahlížet do zahrady amerického vyslanectví. Dnes už stromy v těchto místech zakrývají letohrádek, který byl kdysi zdaleka viditelný. Vlála na něm zpravidla americká vlajka. Jako nějaký propagační kontrapunkt k Pražskému hradu, který v našem mládí držel režim americkým mravům nenakloněný.

Tady jsme se občas při tréninkovém rozbíhání zastavovali. Jednou se nás tělocvikář Svoboda zeptal: „Kdo chce vidět Ameriku?“. Já, naivka, jsem samozřejmě naletěl. „Já, já ano!“, hlásil jsem se nadšeně. Nu, pochopitelně. Kdo z nás tenkrát netoužil cestovat. Bylo to tehdy téměř nedosažitelné. Leč vtipálek tělocvikář nás doběhl. Dovedl nás k balustrádě nad americkou zahradou a pak ironicky pravil: „Tak se tam dolu podívej!“.

Na ten trapas jsem nezapomněl dodnes. Anebo to byla hořkost, z níž vzešla vzdorná jistota, že Ameriku jednou na vlastní oči skutečně spatřím?

Leč zpět k naší trati. Od plácku nad americkou zahradou jsme zamířili rovinkou dlouhou nějakých 400 metrů zpět ve směru ke Strahovu. Tady už síly začínaly ochabovat. Na konci se rovinka začala zvedat a následoval malý příkop, kde zpravidla stékal pramínek zvlhčující a rozbahňující širší okolí. Takový blátivý úsek do přespolního běhu jaksi patřival.

Dnes už pramínek jaksi vyschl. Ale pěšina se i dnes stejně zprudka zvedá, jako tomu bylo za našeho mládí. Betonový kanál s kovovým příklopem tam zůstává doposud, stejně jako tři poslední schůdky, znamenající konec bolestného úsilí. Byli jsme znovu na vyhlídkové cestě, která si ještě, pravda, zahrála s naším unaveným svalstvem a dělala si z nás legraci. Rovinka dlouhá nějakých 150 metrů totiž tak zcela rovná nebyla. Mírně stoupala. Když jsme však dospěli znovu do míst schodiště stoupajícího k petřínské rozhledně, zbývalo nám už jen pár desítek metrů pozvolné klesání zpět na startovní plácek s cílovou čarou.

Nu, který z „přespoláků“ může soupeřit s tím naším dávným školním? Když se to vezme z pohledu romantiky, množství míst evokujících starou i nedávnou historii, možností oživit si paměť ohledně někdejších tužeb mládí v celé škále jeho hořce bolestných i slastně radostných tónů, nenalézá tento náš žádnou konkurenci.

Petřín býval v našem mládí spojován s představami procházek zamilovaných párů. Mně se do paměti vtiskl natrvalo především ve spojení s mladistvým sportováním. Docházel jsem tam trénovat běh o samotě. Jak vnitřně radostné chvíle to bývaly! Ale toto prostředí, romantické i tajemné, mi přinášelo občas i nevíтанou chvílku. Párkrát to byl toulavý vlčák, jevící chuť zakousnout se do mého lýtka. A jednou v příjemném podvečeru dokonce páreček dychtivými touhami naplněný.

Dnes je to možná k smíchu, leč dodnes se mi při té vzpomínce vrací pocit jakési nepatřičnosti. Ta chvíle mne zaskočila více než jakýkoliv pes divokého vzezření. Vystrašil jsem dvojici v nejlepším. O mnoho let později jsem si ten dávný zážitek oživil s neméně silným pocitem studu. V bouloňském lesíku u Paříže mě běhání nečekaně přivedlo do obdobně háklivé situace. Tentokrát šlo velmi pravděpodobně o jiný žánr. V těch místech na dohled Eiffelovky – jaká náhoda, že za mlada to bylo na dohled „Eiffelovky“ petřínské – se chvíle milování, jak známo, prodávají a kupují. Nikoliv jako na Petříně. Na jeho lesnatých i sadových svazích se vášně probouzely, sdílely a k oboustranné radosti dávaly z vzájemného okouzlení a z lásky. Věřil jsem, že to tak bývalo, a chci věřit, že to tak platí doposud.

Zdeněk Müller

Vzpomínka nikoliv ze školních lavic a laviček

Nebude to vzpomínka na příhodu ze školních lavic a laviček, ale se středoškolskými kamarády souvisí. Od roku 1995 téměř pravidelně jezdí několik z nás na společný víkend. Vracíme si spolu mládí, užíváme klidu večerních procházek a veselí prostřeného stolu a plných skleniček.

Procházku po májových lukách při zrodu noci v Záboří doprovázel tlukot slavíků. Průsvitná peřinka mlhy se rozprostřela nad krajinou a světlo měsíčního úplňku dodalo scéně na romantice. Minuty jsem stála a obraz jsem si vrývala co nejhluběji do paměti. Zůstal tam. Kdykoliv je mi těžko, snažím se vybavit si onu scénu.

Jedna podobná sobotní noc se mi také nezřídka z paměti vrací. Vraceli jsme se z noční procházky za tlukotem slavíků. Jako obvykle jsme se zastavili na můstku nad potokem, který protéká lukami za vesnicí. V klidu noci zněla každá jeho vlnka, zrcadlíci a násobící měsíční svit. Tlukot slavíků ve vzdálených keřích zanikal.

Stáli jsme tam tiše a každý si rozmlouval jen s vlastními myšlenkami.

Tehdy byl s námi Zdeněk. Jako obvykle si občas rád zafilozofoval, jako obvykle byly jeho myšlenky trochu jako z jiného světa, ale taky jako obvykle měly hlavu a patu.

V ten klidný tichý večer se slavíky, vlnkami a paprsky měsíce se uprostřed ticha ozval:

„Chtěl bych vám položit jednu otázku k zamyšlení.“

Zpozorněli jsme a vrátili jsme se do přítomnosti.

„Co byste dělali, kdybyste věděli, že máte před sebou poslední rok života? No, Honzo, co byste třeba dělal ty?“

Honza se chvilku zamyslel, „Já, já bych cestoval, jel bych ...“ Už nevím, které místo to bylo, ale znělo to hodně exoticky.

A Zdeněk na to: „Tak proč to neuděláš, proč tam nejedeš? Proč to neuděláš už teď, užij si každý okamžik.“

Pak ještě chvilku rozvíjel tuto myšlenku.

Podrobněji si další slova nepamatuji, ponořila jsem se do vlastních úvah. Co bych dělala já? Je něco, co bych měla a chtěla stihnout, kdyby tento rok byl poslední?

Bylo to trochu silné, přece jen jsme tehdy byli ještě v letech, kdy je sil dostatek a nebyl důvod zamýšlet se nad krátkostí lidských pobytů ve světě. Ale tento okamžik se mi vryl do paměti a čas od času si ho ze vzpomínek přivolávám.

Je to více jak patnáct let a několik kamarádů už vyčerpalo svůj poslední rok. A patrně si nestačili splnit nějaký svůj velký sen nebo vykonat ten jeden důležitý úkol, odkládaný do nejisté budoucnosti.

Taky mám několik snů, několik slov, několik malých úkolů, na které ještě nedozrál čas. Jen věřím, že je v tom posledním roce stihnu. Ou, zní to poněkud morbidně.

Raději se vrátím na louku, všichni ostatní se už blíží k Martinově chalupě, nebo jsou ještě na můstku. Já stojím sama uprostřed noční mlhy, kterou mám tak k pasu. Mléčně průsvitná zakrývá mladou trávu, velký úplněk svítí tak, že jsou vidět v dálce stromy, pod nimiž v keřích usínají slavíci. Ještě před chvílí tam tloukli své jarní písničky lásky.

Helena Procházková (Zelená)

Závěrem...

Obsahuje již mládí celého budoucího člověka? Lze podstatu každého z nás, bohatství našich možností, příčiny budoucí velikosti i nezdarů, celý osud jedince hledat a nalézat již v „prahloubí jeho dětství“? Z této myšlenky vycházelo mnoho představ a také literárních výtvorů 20. století, onoho století, které zůstává hluboce zasuto v nitru naší generace.

Nepřestávám věřit, že mládí, tato skvostné, královské bohatství, tato klenotnice vzpomínek, může být oporou, pokud se k tomuto pokladu dokážeme vrátet a nezanevřít na něj. Asi právě pro tuto víru jsem prosazoval tuto fiktivní Hospodu ztraceného mládí.

Výsledné torzo vzpomínání neuspokojí každého. Leč mohlo by sloužit za výzvu: Obrat pozornost k Tvému mládí. Pokus se vyzvednout potopené city, s nimiž tehdy každý z nás prožíval po svém představu budoucnosti, která se tehdy jevila tak daleko. Možná Tě to v Tvém stárnutí na chvíli zbaví mruků a upevní, Tvoje samota přestane být úzkou a stísnující a promění se v obydlí, vedle něhož hluk jiných jde daleko kolem. Věz, nic z toho nebude marné!

Z.M.

Dokončeno 10. prosince 2012